

ПОВЕЗАНА ДРУШТВА У ПРАВУ ПРИВРЕДНИХ ДРУШТАВА И ПРАВУ КОНКУРЕНЦИЈЕ

Др Дијана Марковић-Бајаловић*

Апстракт: Повезана привредна друштва су релативно честа појава у економији. Упркос томе, она нису детаљно правно уређена. Право привредних друштава БиХ и Србије само површно уређује појам и врсте повезивања привредних друштава и у том погледу није усклађено са правом Европске уније. Чињеница повезаности привредних друштава има веома велики значај у праву конкуренције, због тога што је субјект права конкуренције економска јединка, без обзира да ли поседује правни субјективитет и правну самосталност. Отуда се и правно самостална привредна друштва која послују као економска целина сматрају једним субјектом. У овом раду се анализирају појам повезаних привредних друштава у праву привредних друштава и појмови предузећа, односно повезаних учесника на тржишту и привредног субјекта под контролом другог привредног субјекта у праву конкуренције Европске уније, Србије и БиХ. Уочава се да у погледу централне садржине тих појмова постоји поклапање, али да у погледу ширине њиховог обухвата постоје велике разлике, како у законском регулисању, тако и у судској и управној пракси. У праву конкуренције квалификација повезаних привредних друштава као једног субјекта права изазива бројне правне последице, од којих је најзначајнија да матично друштво, чак и када нема доказа о његовој умешаности у радње које представљају повреду правила конкуренције, може бити санкционисано заједно са зависним друштвом. Аутор се залаже за детаљније и прецизније законско уређивање појма повезаних привредних друштава, односно аналогних правних појмова у праву привредних друштава и праву конкуренције и за експлицитно прописивање свих правних последица проглашавања повезаних привредних друштава у материјалноправном смислу субјектом права.

Кључне речи: повезана привредна друштва, предузеће, учесник на тржишту, привредни субјект, матично и зависно друштво, холдинг, концерн, право привредних друштава, право конкуренције.

* Редовни професор Правног факултета Источно Сарајево.

Повезана друштва су раширена појава у савременом привредном животу. Иако се у упоредном законодавству различито означавају и различити су начини успостављања веза између друштава, заједничка карактеристика повезаних друштава у свим правним ситемима је да се два или више самосталних привредних друштава ставља под јединствено управљање. Правно гледано, постоји неколико самосталних субјеката, са посебном имовином, члановима и органима друштва, запосленима. Економски гледано, сви они чине једну целину, један привредни субјект, односно предузеће.¹

Право не може да занемари економску реалност, па се повезана друштва посебно регулишу законима о привредним друштвима и другим прописима којима се уређује привредно пословање. Постојање економских веза међу привредним друштвима изазива одређене правне последице на плану имовинске и казнене одговорности привредних друштава и њихових органа, са аспекта примене института пробијања правне личности, у области рачуноводства и пореског права, итд.

Велики значај економска несамосталност повезаних привредних друштава има у праву конкуренције, где чињеница правне самосталности бива потиснута у корист чињенице економске повезаности. Разлог томе је једноставан. Право конкуренције уређује понашања учесника тржишне утакмице којима се онемогућава или ремети слободна тржишна утакмица. Учесници тржишне утакмице су економске јединке, без озбира да ли се састоје од једног или више правних субјеката. Отуда су адресати норми права конкуренције управо те економске јединке. Тако се у одредбама Уговора о функционисању² и другим актима Европске уније посвећеним праву конкуренције користи термин предузеће (енгл. *Undertaking*, нем. *Unternehmen*, франц. *Enterprise*, итал. *impresa*). У Закону о заштити конкуренције Републике Србије³ користи се израз учесник на тржишту, док се законодавац у Закону о конкуренцији Босне и Херцеговине⁴ определио за израз привредни субјект. На сличан начин поступљено је и у законима о конкуренцији других држава у региону.⁵ Поред тога, закони о конкуренцији уређују и појам повезаних ученика на тржишту,⁶ односно при-

¹ Иако се у домаћем законодавству појам предузеће користи и као правни појам, у овом раду користи се преваходно у свом економском смислу, да значи јединствену економску целину. У том свом значењу појам предузеће шири је од појма привредно друштво.

² *Treaty on the Functioning of the European Union*, O.J. C115,09.05.2008.

³ „Сл.гласник РС“, бр. 51/2009, у даљем тексту: Закон Србије.

⁴ „Сл. гласник БиХ“, бр. 48/2005, 76/2007 и 80/2009, у даљем тексту: Закон БиХ.

⁵ Хрватски законодавац користи израз подузетник (Закон о заштити тржишног натјечања, „Народне новине“, бр. 79/2009), словеначки *podjetje* (Закон о *preprečevanju omejevanja konkurence*, „Uradni list RS“, бр. 64/2007), а македонски *предпријатије* (Закон за заштита на конкуренцијата, „Сл. вестник РМ“, бр. 145/2010).

⁶ Чл. 5 Закона Србије.

вредног субјекта под контролом другог привредног субјекта,⁷ који је сличан, иако не у потпуности истоветан појму повезаних привредних друштава у праву привредних друштава.

Иако концептуално оправдан, такав начин законодавног уређивања у пракси отвара два важна проблема:

1) када ће се два или више правно самосталних привредних друштава сматрати једним субјектом у праву конкуренције, то јест који степен и облик повезаности су неопходни да би били третирани као један субјект и

2) које су реперкусије међусобне повезаности привредних друштава у праву конкуренције?

На наведена питања покушаћемо да дамо одговор у овом раду.

1. Повезана друштва у праву привредних друштава

Правна теорија одређује повезана друштва као правно самостална привредна друштва која су подвргнута једном економском циљу и којима се управља из једног центра.⁸ Поред тога, истиче се да повезана друштва често у јавности иступају као јединствен субјект, под заједничком фирмом.⁹

Јединствено управљање постиже се на различите начине. Најчешће, обједињавање управљања и вођења послова повезаних привредних друштава остварује се путем чланства (учешћа у капиталу) једног друштва у другом друштву, коришћењем гласачких права у органима друштва које члански однос обезбеђује. Централизација управљања може се постићи и тако што се веза између друштава успостави закључивањем појединих врста уговора, који за циљ или последицу имају стављање два или више привредних друштава под јединствено управљање. Најкарактеристичнији пример таквог уговора је уговор о вођењу послова друштва, одн. предузетнички уговор, пореклом из немачког права, који је од скора регулисан у правима Републике Српске и Србије.¹⁰ Коначно, у пракси је присутна и комбинација обе методе – повезивање путем капитала и путем уговора. Врло често се мањинско учешће једног друштва у капиталу другог друштва, које само по себи није довољно да осигура контро-

⁷ Чл. 2 т. 2 Закона БиХ.

⁸ Ј. Барбић, *Право друштава, Опћи дио*, Загреб 2006, с. 615-616; М. Васиљевић, *Компанијско право*, Београд, 2009, с. 498.

⁹ A. Cahn, D. Donald, *Comparative Company Law*, Cambridge 2010, с. 677.

¹⁰ У Закону о привредним друштвима Републике Српске („Сл. гласник РС“, бр. бр. 127/2008 и 58/2009, у даљем тексту: ЗПДРС) користи се назив уговор о посебним односима матичног и зависног друштва уместо назива уговор о вођењу послова друштва, предузетнички уговор, или уговор о контроли, који су уобичајени у упоредном законодавству и правној литератури. У новом Закону о привредним друштвима Србије („Сл. гласник РС“, бр. 36/2011 и 99/2011, у даљем тексту: ЗПДС) назива се уговор о контроли и управљању. Види: Д. Марковић-Бајаловић, *Уговор о вођењу послова друштва*, Зборник Правног факултета Универзитета у Источном Сарајеву, 2007, с. 153-168.

лу над управљањем, ојачава закључењем уговора који пружа мањинском члану овлашћења у управљању и вођењу послова. У свим описаним случајевима између повезаних друштава успоставља се однос доминације, односно подређености. Управљање повезаним друштвима сконцентрисано је у једном друштву које се назива матично, контролно, владајуће, надређено, кровно или холдинг друштво, или, изузетно, у физичком лицу, ако оно непосредно контролише два или више привредних друштава. Остала друштва која су под јединственим управљањем називају се зависна или подређена друштва. Сва друштва заједно чине групу друштава, која се у упоредном законодавству назива још и концерн (нем. *Konzern*) или холдинг (енгл. *Holding*).

Привредна друштва могу ступити у однос повезаности и тако што ће на равноправним основама своје пословање подврћи јединственом управљању. И у том случају везе се могу успостављати путем капитала, уговора или комбинацијом ових метода. Пример повезаности на равноправним основама путем капитала су друштва са узајамним учешћем, код којих свако од повезаних друштава има учешће у капиталу другог друштва. У таквом случају узајамно учешће у капиталу обезбеђује координацију управљања повезаним друштвима, иако ниједно друштво нема моћ да управља другим друштвима. Тако повезана друштва могу успоставити заједнички орган или тело преко кога ће реализовати координацију управљања (концерн са елементом једнакости немачког права).¹¹ Координација управљања може се постићи и путем уговора који друштвима – уговорним странама даје овласти да равноправно сарађују у пословању. Добар пример за такав однос је уговор о заједничком улагању, који има за предмет сарадњу уговорних страна у реализацији одређеног пословног подухвата или оснивање заједничког привредног друштва у коме обе уговорне стране равноправно врше управљачка права.

Закони о привредним друштвима не уређују исцрпно повезивања привредних друштава. У фокусу пажње законодавца су превасходно питања заштите мањинских чланова и поверилаца зависних друштава,¹² док су питања појма повезаних друштава, метода и врсте повезивања препуштена на разматрање правној теорији и судској пракси.

Тако је у ЗПДРС дефинисање појма повезаних привредних друштава сведено на набрајање техника повезивања: „Повезана привредна друштва чине два или више привредних друштава која се међусобно повезују, и то: а) учешћем у основном капиталу или ортачким удјелима (друштва повезана капиталом); б) путем уговора (друштва повезана уговором) и в) путем капитала и путем уговора (мјешовито повезана друштва).“¹³ Слично је поступио и законодавац Србије.¹⁴

¹¹ В. Барбић, *op.cit.*, с. 635-538.

¹² S. Jasmer, M. Ramm, M. Stöterau, *Handels und Gesellschaftsrecht*, Бремен 2004, с. 274.

¹³ Чл. 357 ст. 1.

¹⁴ Чл. 649 ЗПДС.

Језичким тумачењем наведене одредбе може се извести закључак да свако, па и минимално учешће једног привредног друштва у капиталу другог привредног друштва или сваки уговорни однос између два привредна друштва даје основа да се она назову повезаним привредним друштвима. Чини се да такво тумачење није исправно, већ се појам повезаних привредних друштава мора тумачити у светлу одредбе чл. 357 ст. 2, према којој повезана друштва обухватају једно матично (контролно) и једно или више зависних (подређених) друштава и одредбе којом се дефинише појам контролног члана, односно акционара.¹⁵ Својство контролног члана (акционара) у смислу чл. 358 ЗПДРС има лице које само или са другим лицима која са њим заједнички делују има више од 50% гласачких права на основу обичних акција (већинско учешће) и на други начин врши контролни утицај над управљањем и вођењем послова привредног друштва на основу свог својства члана, односно акционара, или на основу закљученог уговора у складу са тим законом. Оба услова, по слову закона, морају бити кумулативно испуњена, јер су алинеје а) и б) чл. 358 ст. 1 повезане везником „и“.¹⁶ Одатле произилази да повезана привредна друштва у смислу ЗПДРС постоје ако:

1) једно друштво (матично, контролно) има већинско учешће у капиталу другог (зависног, подређеног) друштва и

2) то друштво на други начин врши контролни утицај над управљањем и вођењем послова зависног друштва, било по основу свог својства члана, односно акционара, било по основу закљученог уговора о посебним односима матичног и зависног друштва или уговора о преносу добити.

Језичким тумачењем чл. 358 ст. 1 ЗПДРС даље се изводи закључак да чињенице поседовања већинског учешћа у капиталу зависног друштва или постојања закљученог уговора о посебним односима матичног и зависног друштва нису довољне за стварање правне претпоставке о постојању односа матичног и зависног друштва, већ је неопходно показати да матично друштво у конкретном случају и фактички врши утицај на управљање зависног друштва.

Повезана привредна друштва према Закону о привредним друштвима Федерације БиХ¹⁷ су друштва између којих постоји однос владајућег и завис-

¹⁵ Чл. 358 ст. 1 у вези са чл. 359 и чл. 364 ЗПДРС.

¹⁶ У члану 367 Закона о привредним друштвима Србије из 2004. („Сл. гласник РС“, бр. 125/2004), одакле је дефиниција контролног члана преузета у законодавство Републике Српске, наведени услови су алтернативно постављени, јер су одвојени тачком и запетом. У смислу чл. 367 Закона Србије из 2004. контролни члан или акционар јесте лице које само или са другим лицима која са њим делују заједно има већинско учешће у капиталу привредног друштва и више од 50% акција са правом гласа или на други начин врши контролни утицај над пословањем привредног друштва на основу свог својства члана или акционара или на основу закљученог уговора у складу са тим законом.

¹⁷ „Сл. новине Федерације БиХ“, бр. 23/1999, 45/2000, 2/2002, 6/2002, 29/2003, 68/2005, 91/2007, 84/2008 и 63/2010, у даљем тексту: ЗПДФБиХ.

ног друштва. Однос владајућег и зависног друштва постоји ако једно друштво има већинско учешће у основном капиталу другог друштва или на основу закљученог уговора са тим друштвом има право да именује већину чланова надзорног одбора тог другог друштва, односно већину гласова у скупштини.¹⁸ Већинско учешће у капиталу владајуће друштво може остварити самостално или посредством другог лица које акције или уделе у зависном друштву држи за његов рачун, непосредно или посредно, преко другог њему зависног друштва. Законодавац Федерације БиХ повезаним друштвима означава и друштва са узајамним учешћем у капиталу. Друштва са узајамним учешћем у основном капиталу су повезана друштва код којих свако друштво има учешће у основном капиталу другог друштва.¹⁹

Закони оба ентитета познају и појмове холдинга и концерна, као посебне облике друштава која се налазе у међусобном односу доминације, односно подређености. Законодавац Српске појам холдинг везује за ситуацију у којој контролно друштво искључиво обавља делатност управљања и финансирања зависних друштава,²⁰ док у складу са ЗПДФБиХ холдинг настаје када зависна друштва на основу закљученог уговора о вођењу послова пренесу на владајуће друштво овлашћење за јединствено вођење послова повезаних друштава.²¹ Ако матично друштво, поред делатности управљања зависним друштвима обавља и неку пословну делатност као претежну делатност, такав облик повезивања назива се концерн у законима оба ентитета.²² У ЗПДС такав облик повезивања назива се група друштава.²³ У ЗПДС назив холдинг користи се у истом значењу као и у ЗПДРС – означава друштво које контролише једно или више друштава и има искључиву делатност управљања и финансирања тих друштава.²⁴ Може се приметити да законодавци БиХ и Србије користи термине холдинг и концерн у различитом значењу од оног које имају у другим правним системима (из којих су, уосталом, ти термини преузети). Холдинг је назив за групу друштава пореклом из англосаксонског права. Иако је у пракси честа појава да кровно друштво искључиво обавља делатност управљања и финансирања зависних друштава, то није *differentia specifica* холдинга. Концерн је израз пореклом из немачког права. Концерн у немачком праву може имати елементе надређености, када једно друштво доминира осталим друштвима члановима концерна (синоним за холдинг англосаксонског права) или равноправности, када се друштва чланови концерна својевољно стављају под јединствено управљање. Никако није по-

¹⁸ Чл. 46 ст. 1 ЗПДФБиХ.

¹⁹ Чл. 47 ЗПДФБиХ.

²⁰ Чл. 357 ст. 5 ЗПДРС.

²¹ Чл. 48 ЗПДФБиХ.

²² Чл. 357 ст. 4 ЗПДРС и чл. 47 ЗПДФБиХ.

²³ Чл. 551 ЗПДС.

²⁴ Чл. 552 ЗПДС.

себна одлика концерна немачког права да кровно друштво, поред делатности управљања и финансирања зависних друштава, обавља и неку другу пословну делатност.

Законодавства БиХ и Србије појам повезаних привредних друштава (или однос матично, одн. контролно друштво и зависно, одн. подређено друштво) везују превасходно за однос у коме једно друштво, непосредно или посредно, само или заједно са другим лицима, има већинско учешће у капиталу другог друштва. То је логично, јер већинско учешће у капиталу готово без изузетка даје могућност матичном друштву да одлучујуће утиче на исход гласања у органима зависног друштва, а тиме и на управљање и вођење послова зависног друштва, јер је број гласова у скупштини и органима управљања по правилу сразмеран величини учешћа у основном капиталу друштва.

Међутим, такво схватање је преуско, чак и ако се законској дефиницији да значење обориве правне претпоставке.²⁵ Оно одступа од дефиниције матичног и зависног друштва која је у праву Европске уније дата Седмом компанијском директивом.²⁶ У складу са чл. 1 Директиве, однос матичног и зависног друштва постоји у следећим случајевима:

а) када матично друштво има по основу својих удела или акција већину гласачких права у зависном друштву;

б) када друштво које је члан, односно акционар другог друштва, без обзира на величину учешћа у капиталу, има право да именује већину чланова управних и надзорних органа зависног друштва;

в) када друштво које је члан, односно акционар другог друштва, без обзира на величину учешћа у капиталу, има право да врши одлучујући утицај на њега на основу уговора закљученог са тим друштвом, уговора о оснивању или уговора чланова;

г) када је једно друштво члан или акционар другог друштва, а већина постојећих чланова управних и надзорних органа тог друштва је изабрана искључиво његовим гласовима;

д) када је једно друштво члан или акционар другог друштва, а самостално контролише, у складу са уговором чланова друштва, већину гласачких права у том друштву.²⁷

²⁵ Одредба чл. 47 ст. 1 ЗПДФБиХ је стилизована као правна претпоставка, док се одредба чл. 358 ст. 1 ЗПДРС не може, како смо напред показали, тако тумачити.

²⁶ *Seventh Council Directive of 13 June 1983 based on the Article 54 (3) (g) of the Treaty on consolidated accounts*, 83/349/ЕЕС, ОЈ L1/2007 (пречишћен текст), 01.01.2007.

²⁷ У случајевима описаним под г) и д) закључак о постојању односа матичног и зависног друштва се изводи само ако се неко друго друштво не налази у положају описаном под а), б) и в). Такође, државе-чланице су слободне да примену одредаба наведених под г) и д) вежу за ситуације у којим једно друштво има најмање 20% учешћа у капиталу другог друштва.

Из наведене дефиниције проистиче да се однос матичног и зависног друштва поистовећује са сваким правним или фактичким односом у коме једно друштво има могућност одлучујућег утицаја на управљање другим друштвом. Такав однос ће готово увек постојати када једно друштво има већинско учешће, односно већински број гласова у другом друштву, из разлога напред објашњених. Он може постојати и у другим ситуацијама, када мањинско учешће у капиталу, уговори закључени са другим друштвом или његовим члановима или комбинација ових елемената стављају једно друштво у положај да утиче на управљање другим друштвом.²⁸ Иако је дефиниција из Седме компанијске директиве прописана са ограниченим циљем – ради увођења обавезе израде консолидованог финансијског извештаја за повезана привредна друштва, она се по аналогији може применити и у другим областима права. Обавеза израде консолидованог финансијског извештаја прописана је управо због чињенице да повезана друштва послују као јединствена економска целина, те је ради пуне информације и заштите интереса акционара, чланова и поверилаца међусобно повезаних друштава потребно да се резултати њиховог пословања приказују кроз консолидоване извештаје.²⁹

2. Појам повезаних друштава у праву конкуренције

Појам повезаних привредних друштава како је дефинисан законодавством о привредним друштвима у праву конкуренције има супсидијаран значај, јер се прописима у области заштите конкуренције он посебно дефинише.

Тако се у складу са чланом 2 ст. 2 Закона БиХ, привредним субјектом под контролом другог привредног субјекта сматра привредни субјект у коме други привредни субјект, непосредно или посредно, има више од половине акција или удела, може остваривати више од половине гласачких права, има право на постављање више од половине чланова управе, надзорног одбора, или другог тела за управљање и вођење послова или на други начин има право на управљање пословањем привредног субјекта.

²⁸ Пример усклађености са европским законодавством пружа хрватско законодавство, које дефинише зависно друштво као правно самостално друштво на које неко друго друштво може имати превладавајући утицај. Чл. 475 ст. 1 Закона о трговачким друштвима Хрватске („Народне новине“, бр. 111/93, 34/99, 121/99, 52/00, 107/07 и 146/08, у даљем тексту: ЗТДХ).

²⁹ У пореском праву ЕУ појам матично и зависно друштво користи се још у ширем значењу и обухвата сваки однос у коме једно друштво има мањинско учешће у капиталу другог друштва изнад утврђеног процента. Изменама Директиве бр. 90/435/ЕЕЗ о заједничком систему опорезивања матичних и зависних друштава извршеним 2003. године тај проценат је смањен са ранијих 25% на свега 20%, ако се ради о друштвима са седиштем у различитим државама чланицама, односно 10% ако се ради о друштвима са седиштем у истој држави чланици (*Council Directive 2003/123/EC*, O.J. L7, 13.01.2004.).

У чл. 5 Закона Србије повезани учесници на тржишту се одређују као два или више учесника на тржишту који су тако повезани да један или више учесника на тржишту контролише другог или друге учеснике на тржишту. Контрола над учесником на тржишту одређена је као могућност одлучујућег утицаја на вођење послова другог или других учесника на тржишту. Законодавац Србије иде и корак даље настојећи да издвоји типичне ситуације када ће се сматрати да постоји одлучујући утицај учесника на тржишту над другим учесником, или учесницима на тржишту. То су ситуације када учесник на тржишту има положај контролног члана или акционара у смислу прописа којима се уређује положај привредних друштава (ЗПДС) или има могућност одлучујућег утицаја на вођење послова по основу својине или других имовинских права на имовини или делу имовине другог учесника на тржишту, на основу права из уговора или хартија од вредности, по основу потраживања или средстава обезбеђења потраживања или услова пословне праксе које одређује.

У оба наведена примера законске норме су формулисане као обориве правне претпоставке. Оне су довољно еластичне да се могу применити на различите фактичке ситуације, чиме се оставља простор органу надлежном за примену норми права конкуренције за широко тумачење. Позитивна страна таквог начина законског дефинисања огледа се у томе што се избегава стварање правних празнина. Лоша страна је у томе да недовољно одређен правни појам изазива правну несигурност, макар у периоду док се пракса примене закона од стране тела за заштиту конкуренције и судова надлежних у другом степену не искристалише. Посебно се у том погледу издваја дефиниција повезаних учесника на тржишту из Закона Србије, која оставља простор да се закључак о постојању односа повезаних учесника на тржишту изведе из готово сваке пословне везе која постоји између привредних друштава.

У својој досадашњој пракси Комисија за заштиту конкуренције Републике Србије се у пар наврата користила претпоставком постојања повезаних тржишних учесника. У случају Салфорд³⁰ поступак је вођен ради утврђивања злоупотребе доминантног положаја против акционарских друштава „Млекара Суботица“ и „Имлек“, зависних друштава у већинском власништву друштва „Danube Foods Group“. Комисија је два правно самостална акционарска друштва посматрала као једног учесника на тржишту, захваљујући чињеници да се оба друштва налазе под контролом „Danube Foods“. Сходно томе, доминантан положај млекара је установљен на основу података о укупном тржишном учешћу обеју млекара на тржишту откупа сировог млека. Комисија се није бавила питањима да ли је понашање млекара у односима са произвођачима млека било синхронизовано од стране кровног друштва и да ли млекар самостално формирају своју генералну пословну политику или то чини друштво „Danube Foods“? Иако случај у време писања овог рада није правноснажно окончан,

³⁰ Решење Комисије објављено је на сајту: www.kzk.org.rs

став Комисије може се сматрати потврђеним, јер странке против којих се водио поступак нису оспориле чињеницу припадности повезаним друштвима. У случају *Western Union*,³¹ поступак за злоупотребу доминантног положаја вођен је против заступника компаније *Western Union* у Србији, друштава „Еки Трансфер“ и „Тенфоре“. Компанија *Western Union* је на тржишту Србије наступала скоро искључиво преко поменутих заступника,³² који су се бавили закључивањем подзаступничких уговора о услугама брзог трансфера новца са банкама на територији Србије. Комисија је заузела становиште да два заступника компаније *Western Union*, заједно са још две банке које у имале директне уговоре о заступању са *Western Union*, имају колективан доминантан положај. Иако *Western Union* није имао никакво учешће у основном капиталу „Еки Трансфер“ и „Тенфоре“, Комисија их је сматрала једним учесником на тржишту због следећих чињеница: да остварују јединствену пословну политику компаније *Western Union* на тржишту Србије, да наступају на тржишту под фирмом свога принципала и да се према крајњим корисницима представљају као један економски ентитет.³³ Комисија је извела закључак о постојању колективне доминације „Еки Трансфер“, „Тенфоре“ и две банке-генерална заступника, иако је по нашем мишљењу, ако је хтела да буде доследна свом ставу да се ради о повезаним учесницима на тржишту, требало применити концепт индивидуалне доминације. Уговором о заступању заступник преузима обавезу да иступа у име и за рачун заступаног, као његов *alter ego*. Радње заступника приписују се заступаном, а економски ефекти посла заступања остварују се у имовини заступаног. Иако се овом случају није радило о повезаним привредним друштвима у значењу које тај појам уобичајено има у праву привредних друштава, становиште Комисије да *Western Union* и његови заступници на тржишту Србије чине једну економску целину чини се исправним. Заступници компаније, иако правно самостална привредна друштва, били су у уговорној обавези да извршавају њене налоге и остваривали су њене економске интересе. Корисници услуга брзог трансфера новца улазили су у непосредан уговорни однос са компанијом *Western Union*. Следствено томе, требало је посматрати положај компаније *Western Union*, која, заједно са својим уговорним заступницима на тржишту Србије, чини један економски ентитет. Стога је требало да Комисија утврди доминантан положај те компаније. Чини се да ни сама Комисија није била сигурна да ли се у конкретном случају ради о повезаним учесницима на тржишту или о институту колективне доминације - независним учесницима који су повезани економским везама, тако да заједнички делују

³¹ Решење Комисије објављено је на њеном сајту.

³² Од укупно 2 банке, *Western Union* је имао директно закључене уговоре о заступању само за две банке, док је са свим преосталим банкама закључио уговоре преко својих заступника „Еки Трансфер“ и „Тенфоре“.

³³ Стр. 19 Решења.

као један учесник на тржишту,³⁴ те је у образложењу одлуке користила оба појма истовремено.

У праву конкуренције ЕУ уочљив је различит приступ у примени појма предузеће на односе повезаних привредних друштава, за сврхе примене одредаба чл. 101 и 102 Уговора о функционисању ЕУ (повреде конкуренције или класични *antitrust*), с једне стране, и прописа у области контроле концентрација, с друге стране.

У низу случајева који су имали за предмет повреде конкуренције из чл. 101 и 102 Уговора, европски органи су појам предузеће тумачили тако да се односи и на групу друштава која чини једну економску целину, односно која се налази под јединственим економским управљањем.³⁵ Европски суд је заузео став да већинско или, чак, стопроцентно учешће једног привредног друштва у капиталу другог друштва само ствара претпоставку да прво друштво одлучујуће утиче на пословну политику другог друштва.³⁶ Претпоставка је оборива, јер повезана друштва могу доказивати да, упркос већинском или стопроцентном учешћу, зависно друштво води самосталну пословну политику. У случају *ICI v. Commission*, Комисија је утврдила да је компанија *Imperial Chemical Industries* давала налоге својим зависним друштвима да подижу цене у истом проценту, чиме су ограничили конкуренцију на тржишту. Суд правде је заузео став да давање налога од стране матичног друштва и поступање зависних друштава у складу са њима, супротно чл. 101 Уговора, заједно чине основ да се матично друштво прогласи одговорним за радње зависних друштава.

У случају *Commercial Solvents v. Commission*, стране против којих је вођен поступак због злоупотребе доминантног положаја, компанија *Commercial Solvents* и друштво *Istituto Chemioterapico Italiano*, оспорице су чињеницу да су повезана друштва. Суд правде није прихватио њихову одбрану, имајући у виду следеће: компанија *Commercial Solvents* имала је учешће у капиталу и своје представнике у органима друштва *Istituto Chemioterapico Italiano*; у својим финансијским извештајима наводила је поменуто друштво као своје зависно друштво; компанија *Commercial Solvents* се није устезала да своју могућност утицаја на управљање зависним друштвима стварно искористи. Комисија је располагала доказима да је компанија *Commercial Solvents* издала забрану својим зависним друштвима, међу којима је био и *Istituto Chemioterapico Italiano*, да даље врше дистрибуцију неопходних сировина за производњу лека против туберкулозе, односно да је наложила понашање које је било предмет

³⁴ Чл. 17 ст. 1 Закона Србије из 2005.

³⁵ *United Brands Company and United Brands Continental BV v. Commission*, 27/76, 1978, ECR 207.

³⁶ *ICI v. Commission*, 48/69, 1972, ECR 619, *Commercial Solvents v. Commission*, сједињени случајеви 6/73 и 7/73, 1974, ECR 223, *AKZO Nobel v. Commission*, 97/08. У том смислу и Барбић, *op.cit.*, с. 632.

поступка. Комисија и Суд су сматрали да није неопходно да се оба учесника у поступку понашају као једна економска целина у свом укупном пословању, већ да је довољно да су се у конкретном случају понашали тако у односу према оштећеној страни.

Случај *Akzo Nobel*³⁷ потврђује наведене ставове и иде корак даље у формулисању концепта јединствене економске целине у европском праву конкуренције. У овом случају Суд правде је још једном поновио да контролно учешће матичног друштва у капиталу зависног друштва ствара обориву правну претпоставку о одговорности матичног друштва за радње зависног друштва, те да се матично друштво може ослободити одговорности само ако поднесе доказе у прилог тези да су зависна друштва водила аутономну пословну политику. У конкретном случају Комисија је прогласила одговорним матично друштво за радње четири зависна друштва у њеном стопроцентном власништву. Суд правде је потврдио одлуку Комисије, истакавши да су услови примене правне претпоставке испуњени ако Комисија установи постојање одговарајућег учешћа у капиталу, а да је на друштвима против којих се води поступак да изнесу доказе о самосталном вођењу пословне политике. Случај представља искорак у односу на ранију праксу Комисије и Суда правде, због тога што је Суд заузео став да се претпоставка не може оборити подношењем доказа о аутономном доношењу одлука у области пословања у којој је учињена повреда конкуренције, ако повезана друштва чине јединствену економску целину, те због тога матично друштво стратешки утиче на укупно пословање зависних друштава. Ако између матичног и зависног друштва постоје такве правне и економске везе на основу којих се може извести закључак о утицају матичног друштва на стратегију пословања зависног друштва, Комисија није обавезна да докаже да је матично друштво утицало на зависно друштво да учини повреду конкуренције у конкретном случају.

Наведени став је логична консеквенца концепта да је јединствена економска целина, односно предузеће у терминологији европског права, субјект права конкуренције.³⁸ Ако повезана друштва на тржишту иступају као јединствен субјект, правна самосталност повезаних друштава нема значаја. Штавише, није од значаја ни чињеница да матично друштво није у конкретном случају утицало на зависно друштво да изврши радњу која му се ставља на терет, ако повезана друштва генерално функционишу као једна целина. У случају да се покаже да повезана друштва, упркос контролном учешћу у капиталу имају самосталност у пословању, теза о јединственој економској целини отпада и, као последица тога, нема одговорности матичног друштва за радње зависног друштва.

У пракси су ретке, али ипак могуће ситуације да друштво у стопроцентном или већинском власништву другог друштва има аутономију у доношењу

³⁷ *Akzo Nobel NV and others v. Commission*, T-112/05, 2007, ECR II-05049.

³⁸ C. Kersting, *Wettbewerbsrechtliche Haftung in Konzern*, Arbeitspapiere des Instituts für Unternehmensrecht, Heinrich Heine Universität Düsseldorf, бр. 7/2011.

пословних одлука. То може бити случај када матично друштво због принудних мера државе не врши управљачка права у зависном друштву. Друго, већински или стопроцентни власник може уговором препустити управљање зависним друштвом другом лицу које није члан, или има мањинско учешће у капиталу зависног друштва. Коначно, могуће је да матично друштво због политичких, пореских или других разлога препусти зависном друштву аутономију у вођењу пословања.³⁹

У европском праву досад нису забележени случајеви да је концепт јединствене економске целине за сврхе примене чл. 101 и 102 Уговора ЕУ примењен на друштва повезана мањинским учешћем у капиталу и/или уговором. Европска комисија и Суд правде кретали су се готово искључиво на сигурном терену стопроцентног или изразито великог већинског учешћа.

Међутим, концепт јединствене економске целине недавно је проширен тако да обухвати и заједничка улагања – друштва у подељеном власништву два друштва. У случају *EI du Pont de Nemours v. Commission* и *Dow Chemical v. Commission*,⁴⁰ Суд правде је потврдио став Комисије о постојању јединствене економске целине у ситуацији када родитељска друштва контролишу пословање зависног друштва преко заједничког органа у коме седе њихови службеници највишег ранга, са задатаком да одобрава пословне планове, именује директоре зависног друштва и одобрава финансијску политику и уговоре о кредиту изнад одређеног износа. Комисија је такође узела у обзир да управни одбор зависног друштва није имао независне чланове. Заједничко тело је доносило одлуке једногласно, што је практично значило да је свака од матичних компанија имала право вета на одлуке које тело доноси. Иако није било директних доказа о томе да су матичне компаније иницирале учешће у картелу зависног друштва, Комисија је сматрала да заједничко тело матичних компанија није могло бити без сазнања о противправном понашању, односно да сама чињеница да су друштва-родитељи имали могућност усмеравања пословања зависног друштва ствара основ за одговорност матичних друштава за радње зависног друштва. Комисија није прихватила ни приговор учесника у поступку да ниједно од матичних друштава није могло самостално да исходује доношење пословних одлука зависног друштва, јер је свако од њих располагало „негативном контролом“, односно имало је могућност да спречава доношење одлука коришћењем права вета.

У области контроле концентрација повезана привредна друштва дефинисана су чл. 3 Уредбе Савета ЕУ о контроли концентрација.⁴¹ Концентрације

³⁹ H. Schröter, T. Jakob, W. Mederer, *Kommentar zum Europäischen Wettbewerbsrecht*, Baden-Baden, 2003, с. 250.

⁴⁰ T-76/08 и T-77/08, 2012.

⁴¹ Council Regulation No 139/2004 of 20 January 2004 on the control of concentration between undertakings, OJ L24, 29.1.2004.

се генерално дефинишу као промена контроле над предузећем или његовим делом на трајној основи. Концентрација може бити резултат статусних промена спајања, односно припајања и стицање контроле над предузећем или његовим делом од другог предузећа или његовог дела или лица које већ контролише друго предузеће.⁴² Пошто статусне промене спајања и припајања доводе до губљења правне самосталности њихових учесника, оне нису од значаја за разматрања у овом раду, већ је потребно пажњу усмерити на појам контроле у смислу Уредбе о контроли концентрација. Контрола се дефинише као могућност вршења одлучујућег утицаја на предузеће.⁴³ Одмах се уочава да је за примену правила о контроли концентрација довољно да постоји само могућност вршења одлучујућег утицаја на предузеће, док је за потребе примене чл. 101 и 102 неопходно показати да се та могућност и стварно користи, или барем да нема доказа да повезана друштва воде самосталну пословну политику. Ово стога што правила о контроли концентрација у праву конкуренције имају за сврху *ex ante* контролу груписања привредних друштава, у фази када привредно друштво још није стављено под јединствено управљање од стране другог друштва или лица које га контролише. У тој фази још увек нема економског јединства међу друштвима учесницима концентрације, јер оно тек треба да настане, након што концентрација буде одобрена. Отуда орган надлежан за контролу концентрација може само да врши процену да ли ће након спроведених радњи настати правна и/или фактичка ситуација у којој ће неко лице имати могућност да одлучујуће утиче на пословање привредног друштва.

Управо то је разлог што европски законодавац много више пажње посвећује појму контроле над предузећем у области контроле концентрација. У циљу правне сигурности и ефикасног спровођења поступка контроле концентрација неопходно је да орган надлежан за тај поступак (у европском праву Комисија ЕУ) и сами учесници концентрације унапред знају када концентрација у смислу права ЕУ настаје, а то се може постићи, између осталог, прописивањем основа и начина стицања контроле.

Средства стицања контроле над предузећем могу бити куповина (или други начин стицања) хартија од вредности или имовине предузећа или закључење уговора који даје контролу над предузећем или његовим делом. Основ контроле према томе могу бити:

- а) право својине на целини или делу имовине предузећа;
- б) права или уговори који дају одлучујући утицај на састав, гласање или одлучивање органа предузећа.⁴⁴

Различити начини стицања контроле детаљно су објашњени у Консолидованом процедуралном обавештењу Комисије ЕУ.⁴⁵ Комисија наводи да је

⁴² Чл. 3 ст. 1 Уредбе 139/2004.

⁴³ Чл. 3 ст. 2.

⁴⁴ Чл. 3 ст. 2 Уредбе о контроли концентрација.

⁴⁵ *Commission Consolidated Jurisdictional Notice under Council Regulation (EC) 139/2004 on the*

најчешћи начин стицања контроле стицање акција или удела, што може бити комбиновано са закључењем уговора чланова или стицањем имовине предузећа. Други начин стицања контроле јесте закључење уговора којим се на дугорочној основи преноси контрола над управом и ресурсима предузећа, у складу са националним законодавством. То могу, примера ради, бити предузетнички уговори или уговори о давању у закуп предузећа. У изузетним ситуацијама уговори о дугорочном снабдевању производима који су од стратешког значаја за пословање предузећа или уговори о кредиту, комбиновани са гласачким правима, могу имати за последицу фактичку контролу над предузећем.⁴⁶ Основ стицања контроле могу бити и правни послови којима се стиче право својине на целини или делу имовине предузећа. Услов је да та имовина чини самосталну економску целину, која је подобна да остварује приход на тржишту, као што је нпр. производни погон, услужни објекат и сл. Пренос права интелектуалног власништва (лиценце на патенте, робне или услужне жигове, ауторска права) може представљати основ контроле уколико су испуњени исти критеријуми.⁴⁷

Контрола може бити индивидуална или заједничка. Индивидуална контрола постоји ако једно предузеће има моћ да одређује стратешке пословне одлуке другог предузећа. У том случају реч је о позитивној контроли. Индивидуална контрола може бити и негативна, ако члан или акционар има право вета на стратешке пословне одлуке, иако нема могућност да наметне такве одлуке. Индивидуална контрола може постојати *de iure* или *de facto*. *De iure* контрола постоји ако члан или акционар има већински број гласова у органима друштва или посебна права у управљању друштвом на основу преференцијалних акција или удела или на основу оснивачких аката или уговора чланова. *De facto* контрола постоји у ситуацији када мањински члан или акционар у пракси остварује већину гласова у скупштини друштва у дужем временском периоду, у првом реду захваљујући тенденцији (не)присуства акционара са одређеним бројем гласова на седницама скупштине.

Заједничка контрола постоји када чланови друштва (редовно два, а евентуално и више) морају постићи консензус око стратешких пословних одлука. Заједничка контрола редовно постоји у облику једнаких удела у друштву, али може постојати и ако мањински члан или акционар има право вета на доношење стратешких пословних одлука, на основу уговора о оснивању или уговора чланова. Потребно је истаћи да право вета које се уобичајено даје мањинском члану или акционару ради заштите његових финансијских интереса, као што су нпр. право вета на доношење одлука о изменама оснивачког акта, повећању или смањењу капитала и ликвидацији друштва, није довољан основ за извођење закључка о постојању заједничке контроле у смислу Уредбе ЕУ о контроли

control of concentration between undertakings, OJ C95/2008, 16.04.2008.

⁴⁶ *Ibidem*, тач. 17-20.

⁴⁷ *Ibidem*, тач. 24.

концентрација. Потребно је да се право вета односи на стратешке пословне одлуке, као што су нпр. одлуке о именовању и разрешењу чланова менаџмента и одобравању финансијског плана. Коначно, заједничка контрола постојаће и када два или више чланова друштва постигну споразум о заједничком деловању у органима друштва или у пракси поступају на одговарајући начин, јер су повезани јаким заједничким интересима.⁴⁸

3. Консеквенце у праву конкуренције

Чињеница постојања повезаних привредних друштава у праву конкуренције изазива вишеструке последице.

Као прво, нема повреде правила о забрани споразума којима се спречава, ограничава или нарушава конкуренција⁴⁹ када је споразум закључен између друштава која припадају истој групи друштава. Ово стога што се и у одсуству споразума између друштава чланова групе исти циљ може постићи коришћењем овлашћења у управљању којима располаже матично друштво. На пример, уместо да са зависним друштвима закључи уговоре о ценама у даљој продаји производа која продају друштва чланови групе, матично друштво може дати одговарајуће налоге управама зависних друштава или издејствовати доношење одговарајућих одлука преко својих представника у органима зависних друштава и тако елиминисати конкуренцију међу друштвима члановима групе.

Друго, приликом утврђивања постојања доминантног положаја за сврхе примене правила о забрани злоупотребе доминантног положаја,⁵⁰ узима се у обзир тржишна позиција групе као економске целине, што значи да ће се сабирати тржишни удели и посматрати у својој укупности остали чиниоци који се односе на сва друштва чланове групе. У коначном исходу може се извести закључак о постојању доминантног положаја групе друштава на релевантном тржишту. Супротно поступање значило би да друштво са доминантном тржишном позицијом може да заобиђе закон, тако што ће се раздвојити на два или више правно самосталних субјеката како би смањило свој тржишни удео.⁵¹

Треће, матично друштво одговара за повреде конкуренције учињене од стране његових зависних друштава. Видели смо да европски органи стоје на становишту да матично друштво одговара без обзира на кривицу, односно чак и када нема доказа да је утицало на зависно друштво да учини радњу која представља повреду конкуренције. Одговорност постоји само на основу

⁴⁸ *Ibidem*, тач. 62-80.

⁴⁹ Рестриктивни споразуми у смислу чл. 10 Закона Србије, односно споразуми из чл. 5 Закона БиХ

⁵⁰ Чл. 16 Закона Србије и чл. 10 Закона БиХ.

⁵¹ R. O'Donoghue, A.J. Padilla, *The Law and Economic of Article 82 EC*, Oxford, Portland, 2006, с. 33.

чињенице да се матично и зависна друштва понашају као једна економска целина. Наведени став је изложен бројним критикама у европској литератури, што је очекивано ако се зна да се висина казни које се плаћају за повреде правила конкуренције одређују у процентуалном износу у односу на укупан приход групе и да матично и зависно друштво солидарно одговарају за плаћање новчане казне. Тако се истиче да се поступање европских органа супротставља елементарним правним принципима о одговорности на основу кривице и претпоставци невиности.⁵² Браниоци става, с друге стране, истичу да је реч о доследној примени концепта јединствене економске целине у праву конкуренције. Под претпоставком да матично и зависно друштво чине јединствену економску целину, односно предузеће у терминологији европског права, исправно је да сва заједно одговарају за повреду конкуренције коју је учинило зависно друштво.⁵³ Овде се *stricto sensu* нити не ради о одговорности матичног друштва за радње зависног друштва, јер материјалноправно, са аспекта прописа о заштити конкуренције, постоји један субјект, предузеће као економска целина. Према томе, радње које учини зависно друштво представљају радње економске целине којој припада. С друге стране, у процесноправном смислу матично и зависно друштво морају се третирати као засебни правни субјекти, који се заједно проглашавају одговорним за радње економске целине којој припадају. Матично и зависно друштво са процесноправног аспекта представљају правну заједницу коју чини два или више правних лица.⁵⁴ У европској литератури се истиче да у том погледу она имају положај аналоган друштву грађанског права без својства правног лица.⁵⁵

Коначно, у области контроле концентрација припадност групи друштва такође изазива две значајне консеквенце. С једне стране, реорганизационе промене које се одвијају унутар једне групе друштава не представљају концентрацију, јер не долази до промене у контроли над друштвима члановима групе. Стога нема обавезе пријаве концентрације органу надлежном за контролу концентрација, ако се спроводи реорганизација унутар групе друштава. С друге стране, свако стицање својства матичног друштва или контролног члана, односно акционара, будући да доводи до промене контроле над зависним друштвом, ствара обавезу пријаве концентрације органу надлежном за контролу концентрација, ако су испуњени и други законски услови.

Наведене правне последице нису експлицитно регулисане законима о конкуренцији. У Закону Србије правни положај повезаних учесника на тржишту лаконски је одређен једним ставом: „Повезани учесници на тржишту у смис-

⁵² Види Kersting, *op.cit.*, с. 5.

⁵³ *Ibidem*, с. 11.

⁵⁴ У случају *TKS/Thyssen*, сједињени случајеви C-65/02 P C-73/02 P, 2005, Суд правде је нашао да је пропуст Комисије што није позвала матично друштво да да посебно изјашњење као странка у поступку, пре него што га је прогласила одговорним за радње зависног друштва.

⁵⁵ *Ibidem*, с. 12.

лу овог закона сматрају се једним учесником на тржишту“.⁵⁶ Статус повезаних привредних друштава у праву конкуренције БиХ је још мање одређен, јер се законодавац задовољио тиме да каже да се „...овај закон примењује и на привредне субјекте који имају контролу над другим привредним субјектом, те на привредне субјекте под њиховом контролом.“⁵⁷ Имајући у виду да судска пракса у правним системима Србије и БиХ нема прецедентни карактер као што је то случај у праву ЕУ, настале правне празнине не могу се попунити тумачењем од стране тела за заштиту конкуренције и судова надлежних у другом степену. Проблем још није у пракси уочен, али ће постати акутан онога тренутка када се тела за заштиту конкуренције буду одважила да матичном друштву изрекну казну за повреду конкуренције коју је учинило зависно друштво, ослањајући се законске одредбе о повезаним учесницима на тржишту, односно о привредним субјектима под контролом другог привредног субјекта.

Закључак

Анализа спроведена у овом раду показала је да постоји велики степен сагласности законодавства БиХ и Србије, с једне стране, и права Европске уније, с друге стране, у погледу централне садржине појма повезаних привредних друштава. Повезана привредна друштва су друштва у коме једно друштво одлучујуће утиче на управљање другим привредним друштвом/има, на основу чињенице већинског учешћа у капиталу, односно већинског броја гласова у органима друштва. Постојање већинског учешћа у капиталу или већинског броја гласова, зависно од правног система и правне области, има третман правне претпоставке да друштва функционишу као једна економска целина, која се може оповргнути доказима да повезана друштва воде аутономну пословну политику, или нужног, али не и довољног услова да се друштва могу квалификовати као повезана.

Много мањи обим сагласности постоји приликом издвајања других облика правних и економских веза, који се могу подвести под појам повезаних привредних друштава. Он може означавати и привредна друштва која су повезана мањинским учешћем у капиталу, уговорима који дају овлашћење на управљање друштвом или његовом имовином, или односима финансијске или економске зависности. Он може означавати како друштва која су успоставила однос доминације-подређености, тако и друштва која се налазе у равноправном односу. Он, коначно, може означавати једнину или множину субјеката, било на нивоу испољавања одлучујућег утицаја на управљање, било и на нивоу пријема тог утицаја.

Упркос ширини законских дефиниција, или управо због тога, у пракси, како европских органа, тако и органа за заштиту конкуренције у региону,

⁵⁶ Чл. 5 ст. 3 Закона Србије.

⁵⁷ Чл. 2 ст 2 Закона БиХ.

појам повезана привредна друштва користи се превасходно у свом неспорном значењу – да именује однос у коме једно друштво врши одлучујући утицај на управљање другим друштвом посредством свог већинског или стопроцентног учешћа у капиталу другог друштва.

Правне последице квалификовања два или више правно независних друштава као повезаних друштава у праву конкуренције се крећу у широком распону од изузимања од одговорности за поједине повреде конкуренције, с једне стране, до солидарне одговорности свих друштава за радњу коју учини једно од повезаних друштава, с друге стране. Без претеривања се може рећи да су повезана друштва у праву конкуренције попримила статус мета-субјекта права, у односу на појам привредног друштва као правног лица, односно, субјекта права.

Ради унапређења правне сигурности неопходна је даља разрада и прецизирање појма повезаних привредних друштава, како у праву привредних друштава тако и у праву конкуренције БиХ и Србије. Законодавство и пракса органа ЕУ показују да је упутно прописати кумулативне услове који се тичу правног и/или чињеничног склопа који ствара основ за претпоставку постојања односа повезаних друштава и квалитета доказа који се траже да би правна претпоставка била потврђена, односно оповргнута. Друго, неопходно је јасно и прецизно прописати које су све консеквенце квалификације привредних друштава као повезаних друштава, јер увођење нове правне категорије без истовременог прописивања њеног места и положаја у правном систему отвара простор за арбитрарност у примени правних норми.

Summary

Groups of companies are relatively common economic phenomenon, although they are only to a slight degree regulated in company law. Serbian and Bosnian company law define the group of companies in such a way to list methods for their constituting. It is quite clear that definitions of group of companies in Serbian and Bosnian company law are not harmonized with EU company law in that aspect. The fact that two or more companies lie under common management is of great importance in competition law, since it is the economic entity which is relevant in this area of law, no matter whether it possesses legal personality and autonomy. That is why legally autonomous companies which operate as economic entity are materially treated as one person. In this article the concept of undertaking, i.e. connected market participant and economic subject under control of another economic subject in the competition law of the European Union, Bosnia and Herzegovina and Serbia are analyzed. It is noticed that although there exists similarity in their customary meaning, significant differences in their outer boundaries are still present, in legal regulation as well as in administrative and courts' practice. In competition law,

the qualification of a group of companies as an undertaking causes numerous legal consequences, the possibility of sanctioning parent company for wrongdoings of its subsidiary, even if there are no proofs that the parent company was involved in competition law infringements, being the most significant. The author supports the idea of harmonized, detailed and precise legal regulation of the concept of group of companies, i.e. analogous legal terms in company law and competition law and exact regulation of legal consequences of qualification of a group of companies as one person in material sense.